

УДК 636.082.2.5.

БУЙВОЛОВОДСТВО УКРАЇНИ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ І МОЖЛИВЕ МАЙБУТНЄ

*Гузєєв Ю.В. - головний зоотехнік,
ТОВ "Голосіве" Броварський р-н Київської обл.*

Постановка проблеми. Буйволи – древні тварини, вони належать до роду биків (Bos) і виділяються в самостійний рід буйволів (Bubalus) та розділяються на три окремих роди: аноа, азіатських та африканських буйволів.

Для нас особливе значення мають азіатські буйволи, оскільки до них належать не тільки дикі, але й одомашнені форми. Розповсюджені дикі буйволи в теперішній час в Індії, Індокитаї та на деяких островах Малайського архіпелагу. Між ними та домашніми, особливо на островах, зустрічаються різні гібридні форми.

У верхньому пліоцені та в ранньому плейстоцені їх ареал був набагато ширший. Викопні рештки буйволів знайдено в Китаї, Європі та в Північній Африці, де вони існували одночасно з родом Bos.

Перед початком нашої ери область їх розповсюдження в західному напрямку досягає Месопотамії. Викопні рештки та наскальні малюнки дають право на думку, що ареали азіатських та африканських буйволів в області північно-східної Африки стикалися.

Основний материковий вид азіатських буйволів сучасного розповсюдження – це арні (Bubalus bubalis). При широкому розповсюдженні буйволів по Азії, Європі та частково Африці, виникли консолідовані типи та породи з різним напрямом продуктивності. У Китаї виведено породу з великими рогами, які є разом зі шкірою предметом експорту. Також буйволи, інколи білої масті, відомі на Філіппінських островах під назвою керабау. В Індії розводять декілька порід буйволів (яффара-баді, кундхі, нілі, ровая, делі та інші).

При співставленні різних порід буйволів видно, що одні з них мають більш молочну тілобудову, інші типово робочу, треті мають відмінні м'ясні форми.

Антоніус (1922), опираючись на Аристотеля та на власні дослідження руїн старих культур Передньої Азії (Сирія), вважав дійсним знаходження домашніх буйволів в Аракозії (місцевість між Індією та Афганістаном), а на початку нашої ери – і в Сирії. Появу буйволів в Єгипті Антоніус відніс лише до часів арабської міцності. Підтверджуючи розведення буйволів у Месопотамії в древні часи, він підкреслив відсутність пам'яток про них у більш пізню епоху Ассирійського володіння. Між тим, у теперішній час в області Шат-Ель-араба вони дуже багаточисельні та ведуть амфібійний спосіб життя [1,2,3].

Під час правління Олександра Македонського буйвол потрапив у Південну та Південно-Східну Європу, де своїм незвичайним зовнішнім виглядом дивував та підкорював місцеве населення. Осягнувши римські простори та завдяки відмінним робочим якостям, він потрапляє до кордонів Римської імперії, де інтенсивно використовується на роботах у соляних копальнях, які году-

вали римських громадян (теперішня Закарпатська область, Угорщина, Румунія, Крим) [2,3,4].

В Україні буйволоводство в недавньому минулому було однією з традиційних галузей тваринництва у кримських татар та в русинів у Закарпатському регіоні, але за часів перебудови та комерціалізації всіх галузей народного господарства настав занепад цієї галузі.

Стан вивчення проблеми. За останні декілька десятиріч зарубіжні вчені стали більше приділяти уваги буйволам. Це особливо помітно в Індії, Єгипті та Італії. Поголов'я буйволів в Індії зросло з 48,3 млн. гол. в 1954 році до 72 млн. гол. в 1991 році, в Єгипті з 1,2 до 1,5 млн. гол. буйволів. Якщо в Індії м'ясо не користується попитом, то в Єгипті буйволина на ринку складає 50%. Також складова молочної продукції буйволиць у цих країнах сягає 70%. В Італії в 1918 році поголів'я буйволів становило 24 тис., в 1961 році – 12 тис. гол. Італійські спеціалісти забили тривогу та прийняли відповідні міри для розвитку галузі буйволоводства. У 1981 році поголів'я буйволів в цій країні зросло до 120 тис. гол., тобто в 10 разів. І не випадково, що в Італії в жовтні 1982 року відбулася Міжнародна регіональна конференція по буйволоводству [3,5,6,7].

У 1990 році Болгарський науково-дослідний інститут по буйволоводству проводить черговий конгрес, на якому були присутні делегати більш як з 30 країн світу. На конгресі були обговорені нові дані по селекції, біотехнології, ветеринарії, економіці, екології і використанні продуктів буйволоводства для дитячого харчування. Були поставлені задачі по збільшенню чисельності буйволів з використанням нових біотехнологічних методів відтворення високопродуктивних тварин [6].

В Індії в м. Шумен створена станція по буйволоводству, де сконцентровані плідники порід: муррах, нілі-раві, сурті і джафарабаді. Ведеться робота по трансплантації ембріонів. Крім цього в Тринідаді виведена нова порода м'ясних буйволів буффаліпсо [1,4].

Завдання і методика досліджень У Радянському Союзі та Радянській Україні і в незалежній Україні розведенню цих цінних тварин не надавалося і не надається відповідного значення. Кількість буйволів до революції 1917 року лише на Кавказі сягала до 704 тис. голів. На Україні, в Криму та Закарпатті, Молдові та інших місцевостях буйволів утримували в низовинах, по долинах річок, болотистих плавнях. Вживаючи болотяний корм, ці тварини майже цілий рік перебували на пасовищі [4,8].

Результати досліджень. *Господарсько-корисні ознаки буйволів.* З давніх часів вони використовувалися на сільськогосподарських роботах (швидкість 3 км/год., з вантажем 900-1500 кг) [4]. Розвиток механізації зумовив скорочення чисельності поголів'я буйволів і на 01.01.1991 р. їхня чисельність, за даними Держкомстату колишнього СРСР, становила 331,6 тис. голів, 70% усього поголів'я утримувалось у господарствах населення. Буйволи не були виділені з поголів'я великої рогатої худоби, не виділені вони й зараз, і Держкомстат України не реєструє цього поголів'я. Відсутні спеціальні стандарти та заготівельні ціни на буйволину продукцію. Усі ці фактори зумовили майже повне зникнення буйволоводства. У 1986 році буйволи були занесені в Червону Книгу СРСР.

Буйвол – велика тварина, жива маса самців 800-950 кг, буйволиць 500-780 кг. Тривалість тільності становить 290-340 днів. При задовільній годівлі та утриманні буйволиць їх запліднюють в 17-20 міс, хоча в оптимальних умовах господарська зрілість настає у 10-12 місяців. Тварини довговічні – деякі доживають до 60 років, навіть у 45-55 років буйволиця спаровується та народжує життєздатне потомство, але тримають їх до 25-30 річного віку

Необхідно в роботі з буйволами враховувати стійкі умовні рефлексі, зокрема звикання їх до обслуговуючого персоналу. Оптимальна температура повітря для утримування буйволів становить +25°C. У зимовий період буйволів виганяють на прогулянку при температурі повітря не нижче -20°C [1,3,4,8].

Виробництво буйволиного молока порівняно з коров'ячим обходиться дешевше. Воно в середньому містить 7-8% жиру (6,5-10,5) та 4,3-5,1% білка, сухих речовин до 23%, лактози до 5,1%. Молочна продуктивність буйволів в Україні невелика, на рівні 1500-2500 л молока за 270-280 днів лактації. Від буйволиць італійської середземноморської породи (2008 р.) за 260 днів лактації надоєно 2211 літрів молока, 8,18% жиру та 4,66% білка, що за стандартами в перерахунку за 305 днів лактації, коров'ячого молока 3,4% жирності – продуктивність сягає 5319 л. Від окремих буйволиць, які відібрані в биковиробничу групу, надоєно до 6 тис. літрів молока 9,1% жирності та 4,4% білковості за 280 днів лактації (16 тис. літрів 3,4 % жирність коров'ячого молока). Кисломолочні продукти: мацони, вершки, масло, сир (мацарелло) мають відмінні смакові якості та користуються великим попитом у зоні їх розведення [3,5,6,7,8].

За кордоном гомогенізують буйволине молоко, підвищуючи його якість та смакові властивості. На жаль, в Україні до цього часу відсутні спеціальні прилади для оцінки якості буйволиного молока та обладнання для його переробки. При цьому буйволине молоко оцінюється за стандартом молока коров'ячого, що теж недопустимо з точки зору якості продукції.

М'ясо буйволів дуже смачне, солодкувате на смак, у молодих буйволів світле та соковите, у дорослих – темно-червоне, смакові та кулінарні якості відмінні: у буйволиному м'ясі вологи до 66,8%, білків до 19%, до 17,5% жиру та 1,1% золи.

З буйволиного м'яса виробляють відмінні сиров'ялені продукти, дозрівання яких проходить на 10-11 днів швидше. Забійні якості буйволів задовільні: 48-55%, вихід мяса 55-65%, субпродуктів 7-8,2%, кісток 14,5-15%, жирового поливу 10-12%, жиру внутрішнього 3-5%, а важка шкіра буйволів складає 6,5-10,5 % від живої ваги та має велику цінність для шкіряної промисловості, хоча зараз в умовах модного бізнесу ніщо не цінується. Бажано взяти до уваги, що кровосисні та інші паразити буйволів майже не турбують [4,6,8].

Не знаючи біологічних особливостей буйволів, не знаючи азів економіки виробництва, не маючи підготовлених фахівців, відсутності зацікавленості в міністерствах та відомствах, подальшого приросту поголів'я буйволів не буде. Хотілося б наголосити, що цей цінний вид є споживачем в основному грубих малоцінних кормів: таких як папороть, лобода, кропива, лопухи, осока та інших, охоче поїдають бадилля кукурудзи без підготовки до згодовування, соломі злакових та бобових, гілковий корм та корм з болотяної рослинності.

Травна система у буйволів набагато об'ємніша порівняно з великою рогатою худобою, довжина кишкового в 31 раз перевищує довжину тулуба, в американського бізона – в 27, шортгорнів – в 12 разів. Найбільш інтенсивне засвоєння поживних речовин у буйволів проходить в тонкому відділенні кишкового (55,8-62,5%), що свідчить про високий рівень засвоюваності кормів. Єгипетський вчений Ель-Шазлі ще в 1966 році виявив, що перетравність клітковини пшеничної соломи складає 24,3% у великої рогатої худоби та 30,7% у буйволів, клітковини конюшини – 34,6 та 54,2%, а також інші поживні речовини кормів буйволи краще засвоюють від інших тварин. Цю особливість вчені пояснюють тим, що в рубці активно діють прості мікроорганізми, загальна маса яких більша, ніж у ВРХ. На ріст та розмноження мікроорганізмів впливає тип раціону та система догляду. В одному міліграмі складової передшлунків при різних кормових раціонах виявлено від 17 до 378 тис. інфузорій - у два рази більше ніж у великої рогатої худоби. Наявність у травній системі буйвола порівняно великої кількості інфузорій позитивно впливає на краще перетравлення та засвоєння сирого протеїну (88,8%) [6].

Буйволи мають відмінні відгодівельні якості, у підсобному господарстві монастиря «Свято-Покровська Голосіївська Пустинь» ТОВ «Голосіїво» у 2009-2010 р за весь період вирощування 12 місяців середній приріст при ручному випоюванні коров'ячим молоком буйволків склав 1105 грамів, а буйволичок 980 грамів.

Буйволи розповсюджені в зонах з жарким та вологим кліматом, ця зона сприятлива для інфекцій та паразитів. Вони хворіють майже всіма хворобами ВРХ, але мають підвищену стійкість до кровопаразитарних, туберкульозу, ящуру. Буйволиці при бруцельозі народжують телят. Самиці менше вражаються на хвороби вим'я (мастити та інші).

На превеликий жаль, в Україні залишилась мізерна кількість буйволів: на 01.01.2012 р. в підсобному господарстві монастиря «Свято-Покровська Голосіївська Пустинь» - ТОВ «Голосіїво» 62 голови: з них 24 буйволиці, 6 буйволів самців, 13 телиць та 19 буйволів, у Закарпатському регіоні 35 буйволиць та телиць, 4 буйволи самці. Якщо не прийняти термінових заходів по збереженню української популяції буйволів, в умовах теперішньої стихійної політики та економіки генофонд цих тварин буде втрачено назавжди, і за це мають нести відповідальність державні структури, які повинні забезпечити збереження генофонду тварин. На сьогоднішній день не розроблено жодної програми по збереженню генофонду буйволів і відповідно не виділяються з бюджету кошти на підтримку цієї галузі. На одному ентузіазмі генофонд не збережеш.

Висновки. 1. Буйволи України та Італії мають одне минуле та один корінь походження, тому для прилиття «свіжої крові» та покращення молочної продуктивності в української популяції буйволів необхідно закупити буйволів-самців або спермопродукцію італійської селекції.

2. За показниками вмісту в молоці буйволів жиру, білка та сухих речовин воно може бути базовою основою дитячого харчування та виробництва харчових продуктів високої біологічної якості.

3. М'ясна продуктивність буйволів також достатня, тому доцільно в Україну імпортувати новостворену м'ясну породу буйволів-буфалінсо.

Перспектива подальших досліджень. Очевидна необхідність створення в Україні науково-виробничого селекційно-генетичного державного об'єднання по буйволоводству.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Боголюбский С.Н. Происхождение крупного рогатого скота. Разведение крупного рогатого скота//Государственное издательство сельскохозяйственной литературы.- Москва, 1961 г.- т.I - с. 7-3
2. Bonadonna T. LE RAZZE BOVINE. EDIZIONI «PROGRESSO ZOOTECNICO» «MILANO» 1959, s. 908-914
3. Maymone B. Die Biffelzucht in Italien, Sonderdruck aus Zietschrift für Tierzüchtung und Züchtungsbiologe; B.,42, n.1, s.15-27
4. Агебайли А.А. Буйволы. // М.: Колос. - 1967 – 295 с.
5. Produzione media per regione (lattazione convenzionale). Associazione Italliana Allevatori. Quindicinale bin formazione e aggiornamento-professionale ANNO Lxiv/n.7/ 9 APRILE 2008. s. 22 tab. VIII
6. Bufalini Rassa Mediterranea Italiana Associazione Italliana Allevatori. Quindicinale bin formazione e aggiornamento-professionale ANNO Lxiv/n.7/ 9 APRILE 2008. s. 23-27
7. Cipab, giando la genetica e garantita dalgi allevatori. Associazione Italiana Allevatori. Quindicinale bin formazione e aggiornamento-professionale ANNO Lxiv/n.13/ 23 LUCILIO 2008. s. 57-60
8. Гузеєв Ю.В. Сокурєнко О.І. Демчук М.П. Генофонд буйволів України.//Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування.- №160/І.- 2011 р. - с. 291-294
9. Мансуров Ф.Т. Повышение мясной продуктивности качества мяса Азербайджанского буйвола, путем интенсивного выращивания молодняка//Автореферат диссертации. – Тбилиси - 1967 г.

УДК 636.4.082:575

НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ З СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗА РЯДОМ ОЗНАК

*Задорожний А.А. - зав. лабораторії, Національний
університет біоресурсів і природокористування України*

Забезпечити прискорення розвитку птахівництва можна шляхом впровадження у виробництво високопродуктивних кросів м'ясної птиці, створення яких значною мірою залежить від стану селекційної роботи.

Сучасний етап селекційної роботи характеризується перенесенням основних досліджень з напряму досліджень кількісних ознак (адже маса бройлерів і тривалість їх вирощування загалом відповідають вимогам промислового пта-